

Nr 290.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ekle-siastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

FÖRSLAG

till

LAG

om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen.

Härigenom förordnas, att § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

För vart och ett blint barn, som på grund av bestämmelserna i denna lag är intaget i på statens bekostnad upprättad läroanstalt för blinda, vare sig förskola eller institut, skall av vederbörande landstingsområde eller av stad, som ej i landsting deltagar, erläggas en årlig avgift av 400 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1921.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hnas Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde:

I § 5 av lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen stadgas, att för vart och ett blint barn, som, på grund av bestämmelserna i lagen, är intaget i på statens bekostnad upprättad läroanstalt för blinda, vare sig förskola eller institut, skall av vederbörande landstingsområde eller av stad, som ej i landsting deltagar, erläggas en årlig avgift av 300 kronor.

Ändring i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen.

I en av folkskolöverstyrelsen med eget utlåtande av den 28 november 1918 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse hemställde direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas att, för beredande av bidrag till täckande av de ökade omkostnaderna för blindanstaltens verksamhet, i samband med fastställande av ny stat för anstalten sådan ändring måtte vidtagas i § 5 av nämnda lag, att den årliga avgift, som enligt sagda paragraf skulle erläggas av vederbörande landstingsområde eller av

stad, som ej i landsting deltog, måtte höjas från 300 till 400 kronor. Då antalet elever vid blindanstalten av direktionen på grund av de senaste årens erfarenheter beräknades till 155, skulle anstalten på detta sätt tillföras en ökad årsinkomst av 15,500 kronor, med vilket belopp det eljest erforderliga statsbidraget alltså skulle kunna minskas.

Beträffande denna direktionens framställning anförde folkskolöverstyrelsen, att överstyrelsen visserligen i likhet med direktionen funne en höjning av de för blindeleverna utgående avgifterna vara av omständigheterna väl motiverad. Då emellertid överstyrelsen icke ansett sig kunna för det dåvarande framlägga förslag om omreglering av blindanstaltens ordinarie stat — varom framställning ävenledes gjorts av direktionen — syntes det överstyrelsen jämväl böra anstå med en höjning av sagda avgifter, till dess de framtida kostnaderna för blindelevernas uppfostran och underhåll bättre kunde överskådas.

Vid avlåtande till 1919 års lagtima riksdag av proposition, nr 168, angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas m. m. anslöt sig dåvarande departementschefen i sitt anförande till det vid nämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 21 februari 1919 till den ståndpunkt, folkskolöverstyrelsen i sitt berörda utlåtande intagit beträffande den av direktionen ifrågasatta lagändringen. Någon ändring i gällande bestämmelser rörande de avgifter, som av landsting eller stad, som ej deltaga i landsting, skola erläggas för de å anstalten intagna barnen, syntes departementschefen alltså icke för det dåvarande böra vidtagas.

Riksdagen intog emellertid en helt annan ställning till den ifrågasatta lagändringen. I sin skrivelse den 30 april 1919, nr 135, i anledning av vissa framställningar under åttonde huvudtiteln framhöll riksdagen under punkt 12, att riksdagen, vid aktgivande å vad som förekommit beträffande den ifrågasatta lagändringen, icke funnit några övertygande skäl vara anförda för ett uppskov med avgörandet av frågan om höjning av avgifterna för blindeleverna. Enligt riksdagens mening syntes tvärtom omständigheterna tala för att en ändring härutinnan snarast komme till stånd.

Med anledning härav anbefalldes skolöverstyrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1919 att efter vederbörandes hörande före den 1 september 1919 inkomma till Kungl. Maj:t med utredning i fråga om höjning av de i 5 § av lagen angående blindundervisningen för blindelever utgående årliga avgifterna.

I enlighet härmed har skolöverstyrelsen inhämtat yttranden från direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomteboda samt sty-

relserna för förskolan för blinda i Växjö och hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

Direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas åberopar såsom eget yttrande ett av rektorn vid institutet J. O. G. Åstrand, som även är inspektör för blindundervisningen, avgivet utlåtande i ämnet. Åstrand anför, bland annat, följande:

Mot den ifrågasatta förhöjningen skulle visserligen kunna tala, att landstingen, som ensamma svara för avgiften till blindskolorna, skulle kunna komma att av målsmän i små omständigheter, vilka sedan den 1 januari 1919 ej kunna påräkna fattigunderstöd till avgiften, utkräva en drygare avgift än hittills, men dels är sannolikheten härför ej stor, dels lärers väl alltid målsmannen äga rätt till klagan.

Elevavgiftens nuvarande belopp — 300 kronor årligen — har fixerats på grund av ett kommittébetänkande av den 17 december 1880, som för övrigt delvis ligger till grund för blindundervisningens ordnande i vårt land. Kommittén ansåg, att landstingen — med rätt att i sin tur söka målsman eller kommun — borde bestrida hälften av alla utgifter för de blinda barnen. Man beräknade dessa utgifter — inklusive undervisning, kost, kläder, läkarvård, underhåll av institutets fastighet och överhuvud allt utom räntan på byggnadskostnaderna — till 600 kronor årligen för barn i förskolan och 700 kronor för elev vid institutet. I lagen angående blindundervisningen den 29 maj 1896 sattes avgiften för alla lärjungar till 300 kronor eller det belopp, som kommittén föreslagit för förskolebarnen. Då detta belopp nu stått oförändrat i lång tid, under det att kostnaderna för barnen ökats, har relationen mellan statens och landstingens utgifter alltfjämt förskjutits. Det synes mig emellertid ej önskligt att, även om det vore möjligt, återgå till den förra proportionen. Själva grundtanken i beräkningen, att landstingen som föräldrarnas representanter skulle deltaga med hälften i *alla* kostnader, är nämligen knappast riktigt.

Då det blinda folkskolebarnet är underkastat obligatorisk undervisning såväl som det seende, bör det förra lika väl som det senare hava kostnadsfri tillgång till undervisning och vad därmed står i sammanhang. Mat, kläder och sjukvård borde ju egentligen betalas av föräldrarna, men då den omständigheten, att barnen ej kunna vistas i hemmen, ökar kostnaden härför — i många fall högst betydligt — synes billigheten tala för att staten lämnar bidrag härtill, och härvidlag skulle halveringsprincipen kunna tillämpas, så att landstingen såsom föräldrarnas representanter ålades ersätta hälften av den beräknade kostnaden för dessa tre poster. Det möter oöverstigliga svårigheter att ge en exakt uppgift å genomsnittskostnaden för år och lärjunge för mat, kläder och sjukvård, och med den snabba växling i priser, som vi uppleva, skulle en sådan uppgift ej heller ha så synnerligen stort värde. Till 900 kronor kan dock utan tvekan denna kostnad lägst sättas. Om man vidare antager, att någon sänkning i priserna kommer att äga rum, synes det mig rimligt att föreslå landstingsbidraget just till det belopp, 400 kronor, som direktionen upptog i sitt senaste förslag till stat för institutet.

Fixeras beloppet därhän, innebär ju detta en mycket moderat stegring i landstingens utgift, men denna stegring medför dock, vad institutet och dess förskola beträffar, en årlig ökning av inkomsten från avgifter på omkring 15,500 kronor och en motsvarande sänkning i statens utgifter för anstalten.

Då den nu gällande staten årligen överskrides med betydliga belopp, synes mig denna inkomstökning ej böra föranleda någon ändring i det å ordinarie stat upptagna

anslaget till anstalten utan blott utöva sin modererande verkan å de belopp, som öfver stat måste begäras.

Styrelsen för förskolan för blinda i Växjö har avgivit följande yttrande:

Med den väsentliga nedgång i penningvärdet, som de senare åren ägt rum, finner styrelsen det naturligt, att en höjning i de förutnämnda avgifterna kommer till stånd; och får alltså för sin del förorda en sådan. Enligt de senaste årens erfarenhet torde antalet elever vid förskolan i Växjö knappast kunna beräknas till mer än 35 i medeltal, varför en ökning i årsavgift för elev från 300 till 400 kronor skulle tillföra skolan ett årligt tillskott i elevavgifter av 3,500 kronor. Om avgiften höjdes till 500 kronor, en höjning som även den vore motiverad av det nuvarande penningvärdet, skulle det tillskott i inkomster, som härigenom tillfördes skolan, till största delen komma att täcka de på grund av dyrtiden ökade utgifterna.

Styrelsen för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda framhåller, att den ifrågasatta ändringen i lagen angående blindundervisningen icke direkt berörde skolan, alldenstund landsting respektive stadsfullmäktige, såvitt styrelsen hade sig bekant, icke hittills deltagit i kostnaden för utbildning av skolans elever.

Skolöverstyrelsen tillstyrker en höjning av ifrågavarande avgifter från 300 till 400 kronor och anför som skäl härför bland annat:

Såsom av inspektören för blindundervisningen anförts, hade kommittén för blindundervisningens ordnande tänkt sig, att kostnaden för de blinda barnens undervisning och underhåll vid blindundervisningsanstalterna skulle ungefärligen lika fördelas mellan staten och representanterna för barnens målsmän, landstingen och stadsfullmäktige i städer, som ej deltaga i landsting. Denna princip, enligt vilken avgifterna för elever i institutet och för lärjungar i förskolorna jämlikt kommitténs förslag skulle blifvit olika, upptogs icke av Kungl. Maj:t och riksdagen, och i lagen angående blindundervisningen fastställdes lika avgift för vart och ett blint barn, som är intaget i på statens bekostnad upprättad läroanstalt för blinda, vare sig förskola eller institut, att av vederbörande landstingsområde eller stad erläggas med 300 kronor om året. För såvitt dessa avgifter gäldades av de kommunala institutionerna utan att återkrävas av föräldrar eller målsmän, skulle det vara av mindre betydelse, till vilka belopp de sattes, då de liksom statens utgifter för de blinda barnens undervisning och underhåll ytterst komme att utgöras av de skattskyldiga. Men då de kommunala bidragen till blindundervisningen pläga delvis återkrävas av föräldrar och målsmän, torde de icke böra sättas högre än att den avgift, som återkräves, icke överstiger vanliga utgifter för barns underhåll i hemmet och utan större svårigheter böra kunna gäldas av föräldrarna, även om understöd av fattigvårdssamhället för sådant ändamål icke kan påräknas. Då landstingen i allmänhet av målsmännen uttagit hälften av elevavgiften, synes en avgift av 400 kronor kunna bestämmas, utan att de angivna svårigheterna för målsmännen behöva befaras. Men därutöver torde man icke heller böra gå, om man antager, att landstingen komma att av målsmännen utkräva halva beloppet. Ett belopp av 200 kronor synes nämligen i stort sett motsvara såväl hemmens årliga genomsnittskostnader för hemmavarande barn som hemmens betalningsförmåga öfver huvud taget,

under det att ett belopp av 250 kronor eller mera i många fall skulle överskrida den angivna medelkostnaden och i många fall bliva allt för betungande för föräldrar eller målsmän.

Då den ökade årsinkomst, som genom den ifrågasatta förhöjningen av elevavgifterna skulle tillföras blindundervisningsanstalterna, för institutet och förskolan å Tomtebododa beräknas komma att utgöra 15,500 kronor och för förskolan i Växjö 3,500 kronor, skulle också en avsevärd och väl behöflig minskning av de årliga statsutgifterna för dessa anstalter åstadkommas. Härvid anser överstyrelsen dock icke, att någon minskning i nu utgående ordinarie anslag för anstalterna bör ifrågakomma, då tills vidare i allt fall större anslag krävas än de belopp, som skulle inflyta genom de höjda elevavgifterna till förstärkande av de ordinarie anslagen.

Sedan slutligen statskontoret anbefallts avgiva yttrande i ämnet, har statskontoret i utlåtande den 13 november 1919 tillstyrkt bifall till vad skolöverstyrelsen hemställt. Statskontoret erinrar, att under de senare åren till följd av prisstegringar å särskilt livsmedel, beklädnadspersedlar och bränsle brist uppkommit i staten för institutet och förskolan för blindade å Tomtebododa ävensom i staten för förskolan för blindade i Växjö, samt att medel anvisats för täckande av denna brist. Härom anför statskontoret:

För täckande av ovan nämnda brister har riksdagen å 1918 års riksstat samt 1918 och 1919 års tilläggsstater anvisat anslag med nedan angivna belopp.

	1918 års riksstat	1918 års tilläggs- stat	1919 års tilläggs- stat	Summa
<i>Institutet och förskolan för blindade å Tomtebododa</i>				
Täckande av brist för år 1915.....	14,410	—	—	14,410
» » » » » 1916.....	15,000	16,420	—	31,420
» » » » » 1917.....	—	35,000	—	35,000
» » » » » 1918.....	—	—	41,058	41,058
<i>Förskolan för blindade i Växjö</i>				
Täckande av brist för år 1916.....	1,193	—	—	1,193
» » » » » 1917.....	—	5,000	150	5,150
» » » » » 1918.....	—	—	2,500	2,500
Säger	30,603	56,420	43,708	130,731

Dessutom hava å 1918 och 1919 års tilläggsstater uppförts anslag till förstärkning av de ordinarie anslagen till institutet och förskolan för blindade å Tomtebododa och till förskolan för blindade i Växjö, uppgående år 1918 till respektive 35,000 kronor och 5,000 kronor samt år 1919 till respektive 83,700 kronor och 5,000 kronor.

Härefter yttrar statskontoret angående den ifrågasatta höjningen av elevavgifterna:

Då statsutgifterna för ovannämnda anstalter sålunda under de senare åren betydligt ökats, synes den ifrågasatta höjningen av elevavgifterna från 300 kronor till 400 kronor, vilken beräknats medföra en inkomstökning för år av för institutet och förskolan för blinda & Tomtebodas omkring 15,500 kronor samt för förskolan för blinda i Växjö omkring 3,500 kronor, vara mer än väl behöfvlig för att i någon mån åstadkomma en sänkning i statsbidragen. Av de ovan anförda siffrorna torde emellertid framgå att, även om elevavgifterna höjas med 100 kronor, någon minskning i de nu utgående ordinarie anslagen för anstalterna ej kan ifrågakomma.

Departementschefen.

Till den uppfattning, åt vilken riksdagen i ovanberörda skrivelse den 30 april 1919 givit uttryck, uttalar jag min anslutning. Med hänsyn till den betydande stegring i statsutgifterna för blindanstalterna, som under de senare åren ägt rum, finner jag i likhet med skolöverstyrelsen och statskontoret det vara billigt och lämpligt, att en ökning sker i den årliga avgift, som för varje blindelev skall erläggas av vederbörande landstingsområde eller av stad, som ej i landsting deltagar. Den ifrågasatta höjningen från 300 till 400 kronor torde vara väl ringa, och en ytterligare ökning av avgifterna kan skäligen ifrågasättas. Emellertid har jag med hänsyn till de skäl, som skolöverstyrelsen häremot anfört, ansett mig böra stanna vid det av överstyrelsen föreslagna beloppet. I likhet med statskontoret finner jag uppenbart, att den föreslagna höjningen av elevavgifter icke kan motivera någon minskning i de för närvarande till blindanstalterna utgående ordinarie anslagen.

Den av mig föreslagna höjningen av avgifterna för blindeleverna förutsätter givetvis en ändring i § 5 av lagen angående blindundervisningen.

Departementschefen uppläste härefter ett i anslutning till vad sålunda anförts upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen samt hemställde,

att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.